

nosti prodajali za denar, kar pomeni, da so zaračunavali poučevanje. S tem so si sicer, med drugim, prislužili obsodbo in zgražanje takratne javnosti, a hkrati so nakazali široko problematiko znanstvenega in izobraževalnega delovanja v družbi. Skoraj vse zgodovine filozofije, ki omenjajo slab sloves, ki so si ga sofisti pridobili tako, da so prodajali znanje za denar, poudarjajo siceršnji velik pomen sofistov, zlasti Protagore, Gorgija, Hipija in drugih v zgodovini filozofije ter v znanosti nasploh. Vsi ti filozofi so pravzaprav imeli kaj prodati, sprašujemo pa se lahko, koliko je »model proizvodnje« vednosti vplival na njihovo antropološko usmeritev, kot so zgodovinarji filozofije označili njihovo šolo. Odnos takratne javnosti, kakor se je oblikovala v *polisu* do njihove dejavnosti pa večinoma štejejo za zmotnega in celo krivičnega. Vendar bi morda lahko pripomnili, da so mnoge zgodovine filozofije spregledale problem, ki se je takrat v petem stoletju pred našim štetjem nakazal z dejstvom, da sta se uporaba znanja v družbeni praksi in njegovo mesto v konstrukciji družbe ter posredovanje znanja s pomočjo plačljivega poučevanja vpletla v ekonomijo na ekonomski način. Z nekaj spekulativne svobode si bi lahko privoščili hipotezo, da je »civilizacijski« naskok antične Grčije temeljil prav na povezavi vednosti z ekonomijo, torej na zgodnji urbanosti, ki je potemtakem pomenila inovativni obrazec družbene reprodukcije. Ko namreč znanje postane neko posebno blago, se razumljivo zelo veliko spremeni. Ne gre več za čisto ljubezen do modrosti, ki filozofu narekuje velikodušnost, da namreč svoje znanje posreduje drugim brez drugega vračila kot tistega, ki ga ponuja recimo pedagoško zadovoljstvo. Stara Grčija naj bi se, kot bi lahko ugibali, sicer po Sokratovi intervenciji vrnila k obrazcem ljubezni do modrosti, toda precej kasnejši razcvet izobraževanja in znanosti je povzel vzorce, ki so se zarisali v sofistični filozofiji.

Dobro v znanosti

Na začetku tega razdelka navedeni paradoksní zaplet nakazuje problematiko o izmenjavah in uporabah znanja, nanašajočo predvsem na etična vprašanja. Zaplet med sofistom in učencem ponazarja, kot je ob koncu 18. stoletja pokazal Johann Gottlieb Fichte,² kaj se lahko zgodi, če etični okvir izmenjave rezultatov znanja niso vnaprej jasni. Če hočemo

² Tu govorimo o zgodnjem Fichtejevem spisu *Prispevek k popraví sodb občinstva o francoski revoluciji* iz l. 1793. Vprašanje etike se skupaj z vprašanjem nravnosti postavi Fichteju v razmerju do vprašanj naravnega prava in pri tem nas pisec opozori na funkcijo oblasti pri oblikovanju samega polja dejavnosti. Fichte je kajpak videl rešitev v rousseaujevsko argumentirani pogodbeni opredelitvi polja, ki se vpisuje v širši krog vesti. Zadevni antični primer navaja Fichte kot primer prestopanja meje med krogoma pogodbe in vesti. Prim. Johann Gottlieb Fichte, *Schriften zur Revolution*, Frankfurt, Berlin, Dunaj 1967, 162.